

BIDPRENTJES (doodsanctjes)

Ontstaan en geschiedenis

=====

door Marcel Denduyver

Het verzamelen van bidprentjes is in en vindt nog altijd nieuwe adepten. Iedere stad, iedere gemeente heeft zijn bidprentjes-verzamelaars die met elkaar dit enorme terrein bestrijken. Het aanbod is immers groot en gevarieerd.

Heemkundigen en genealogen verzamelen de bidprentjes vooral voor de tekstkant : de verstrekte gegevens kunnen een belangrijk hulpmiddel zijn bij het opmaken van een plaatselijke geschiedenis, een heemkundig artikel, een familiestamboom. Ook de voorkant kan voor de geschiedkundige een hulpmiddel zijn (litho-portretten - foto's - details van kleding, hoofddeksel of uniform) geven een levendig beeld van de persoon of van een bepaalde periode.

Veel verzamelaars bouwen hun verzameling op rond een iconografisch aspect : zij verzamelen bidprentjes met kruisbeelden - madonna's - grafzerken - kerken - landschappen - met zilver- of gouddruk - met tekeningen van J. Speybrouck of Antoon Devaere - ... De thematiek voor dergelijke verzameling is werkelijk eindeloos !

Het is niet de bedoeling van hier een gedetailleerde studie te brengen over de geschiedenis en het verzamelen van bidprentjes. Wel willen we hier de grote lijnen naar voor brengen en interesse wekken voor deze zeer boeiende materie. (1)

Het verzamelen van bidprentjes is misschien in de ogen van sommige buitenstaanders een eerder 'luguber' tijdverdrijf, voor de ingewijden is het een rijke en onuitputtelijke bron voor alles wat met het verleden te maken heeft. Hopen we maar dat het uitdelen van bidprentjes bij een begrafenis bij ons nog lang stand houdt, nu we zien dat dit lofwaardig gebruik in Brussel, Wallonië en Frankrijk aan het verdwijnen is.

A. Van devotieprent tot bidprentje

Het devotieprentje kende bij ons in Vlaanderen een ongemene bloei. De oudste dagtekenen zelfs van voor 1300. Zij waren dan wel met de hand getekend.

Later gebruikte men voor het drukken eerst houtsneden (15de eeuw) en van 1575 af tot ca 1850 werd die techniek verdrongen door de kopergravure : zo kwamen fijnere details in de tekening.

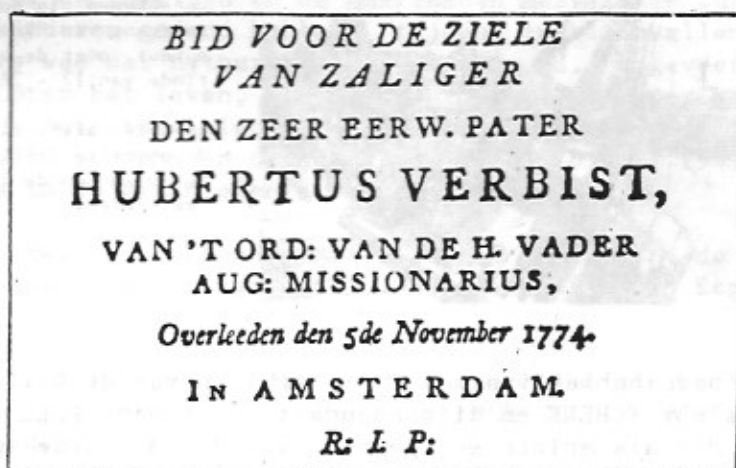
Na het concilie van Trente maakte de contra-reformatie dankbaar gebruik van deze prentjes voor de catechese. Zij waren immers een goed aanschouwelijk onderricht van het Roomse geloof.

De bidprentjes zelf zijn ontstaan in Nederland en namelijk in Amsterdam. De naam geeft duidelijk aan dat dit prentje bedoeld was als herinnering aan de vermelde persoon met de vraag voor hem te bidden. (Bid voor de ziele van zaliger...) Dit werd vanaf 1650 geschreven op de keerzijde van prentjes van heiligen (Westvlaams : sanctje) of van taferelen uit Oud of Nieuw Testament. De gegevens zijn zeer beknopt : alleen de naam en de overlijdensdatum of de leeftijd.

Na 1780 schrijft of drukt men er een bijbeltekst bij en R.I.P. (Requiescat in Pace : dat hij ruste in vrede). Het is in kringen van 'geestelijke dochters' (klopjes) in Amsterdam en Haarlem dat het gebruik ontstaat een gebed te vragen voor hun overleden priester. Daarvoor gebruikten zij bestaande devotieprentjes, meestal in Antwerpen gedrukt (het centrum van tekenaars en graveurs). De oudste bidprentjes zijn dan ook die van begijnen, priesters, kloosterzusters, adellijke personen en vooraanstaanden (burgemeester, notaris, dokter, ...)

Geleidelijk aan wordt het 'met de hand schrijven' verdrongen door het drukken op perkament.

B. De oudste bidprentjes in West-Vlaanderen

Kort voor 1800 bereikte dit gebruik uit de gegoede kringen ook Antwerpen en Brussel. Volgens pastoor Leopold Slosse (1842-1920), verwoed verzamelaar van documentatie en van bidprentjes (meer dan 1 miljoen - thans in de Kortrijkse stadsbibliotheek) werd het eerste Westvlaamse bidprentje te Kortrijk uitgereikt in 1805. Het was Maria Theresia Van Veldriel, afkomstig van Antwerpen die in dit jaar een bidprentje liet drukken voor haar overleden echtgenoot Dominicus Vercruysse (+ Kortrijk 28 mei 1805). Ook toen zij twee jaar later overleed werd er een bidprentje gedrukt.

(1) Uitgebreide bibliografie op het einde van deze reeks

(vervolgt)